

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU

Rīgā

2010. gada 20. janvārī

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra,

2009. gada 29. decembrī tiesas sēdē, izskatot lietu Nr. 2009-14-01 “Par Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam”,

konstatēja:

1. 1998. gada 3. septembrī Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) pieņēma Enerģētikas likumu, kas stājās spēkā 1998. gada 6. oktobrī. Minētā likuma VII nodaļa regulēja jautājumus, kas saistīti ar elektroenerģijas realizāciju. Likuma 40. panta pirmā daļa noteica:

„Licencētais elektroenerģijas sadales uzņēmums savā licences darbības zonā iepērk no mazām hidroelektrostacijām, kuru jauda nepārsniedz divus megavatus, kā arī vēja elektrostacijām, kuru jauda nepārsniedz divus megavatus, un saules energoiekārtām, ja šo staciju un iekārtu ekspluatācija uzsākta līdz 2005. gada 1. janvārim, to saražotās elektroenerģijas pārpalikumu, kas atlicis pēc izlietošanas pašu vajadzībām un atbilst valstī noteiktajiem elektroenerģijas parametriem, astoņus gadus no attiecīgās elektrostācijas ekspluatācijas sākuma par cenu, kas atbilst divkārtšam elektroenerģijas realizācijas vidējam tarifam. Pēc tam šāda iepirkuma cena atbilst elektroenerģijas realizācijas vidējam tarifam.”

Ar 2001. gada 10. maija grozījumiem Enerģētikas likumā, kuri stājās spēkā 2001. gada 1. jūnijā, tika noteikta jauna divkāršā elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa piemērošanas kārtība. Tiesību norma jaunajā redakcijā paredzēja, ka divkāršais tarifs attiecināms vienīgi uz mazajām hidroelektrostacijām (kuru jauda tāpat kā iepriekš nevarēja pārsniegt divus megavatus) un turklāt tikai tad, ja staciju un iekārtu ekspluatācija uzsākta līdz 2003. gada 1. janvārim. 40. panta pirmā daļa pēc grozījumu izdarīšanas noteica arī to, ka pēc astoņu gadu termiņa izbeigšanās šāda iepirkuma cenu nosaka regulators.

Vienlaikus Enerģētikas likuma 40. pants tika papildināts ar piekto daļu, kas paredzēja, ka tā paša panta pirmajā daļā noteiktā kārtība nav attiecināma uz tiem ražotājiem, kuri līdz 2001. gada 1. jūnijam ir saņēmuši licenci elektroenerģijas ražošanai un licencē noteiktajā termiņā uzsākuši staciju un iekārtu ekspluatāciju.

Ar 2005. gada 17. marta grozījumiem, kuri stājās spēkā 2005. gada 15. aprīlī, no Enerģētikas likuma tika izslēgta visa VII nodaļa, tātad arī 40. pants. Vienlaikus Enerģētikas likuma pārejas noteikumi tika papildināti ar 9. punktu, kas citastarp noteica, ka grozījumi attiecībā uz VII nodaļas izslēgšanu stājas spēkā reizē ar Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanos.

Elektroenerģijas tirgus likums tika pieņemts 2005. gada 5. maijā un stājās spēkā 2005. gada 8. jūnijā. Šobrīd tā 30. panta pirmā daļa (turpmāk – apstrīdētā norma) noteic:

„Ražotāji, kas elektroenerģijas ražošanai izmanto atjaunojamos energoresursus un darbību uzsākuši pirms šā likuma stāšanās spēkā, pārdod elektroenerģiju publiskajam tirgotājam atbilstoši tiem nosacījumiem par darbības režīmu, iepirkuma termiņiem un cenu, kādi uz tiem attiecās šā likuma spēkā stāšanās brīdī.”

2. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – Komisija) 2006. gada 24. martā pieņēma lēmumu, ar kuru noraidīja biedrības „Mazās hidroenerģētikas asociācija” un zemnieku saimniecības „Dzirnavas” (turpmāk – līdzpieteicēji) prasījumu pieņemt lēmumu, kas apstiprinātu elektroenerģijas

realizācijas vidējo tarifu. Šo lēmumu līdzpieteicēji pārsūdzēja Administratīvajā rajona tiesā.

Administratīvā rajona tiesa ar 2007. gada 1. augusta spriedumu līdzpieteicēju prasījumu apmierināja un Komisijas 2006. gada 24. marta lēmumu atcēla, kā arī uzlika Komisijai par pienākumu izdot administratīvo aktu. Administratīvā rajona tiesa konstatēja, ka strīda pamatā ir Komisijas un līdzpieteicēju atšķirīgā izpratne par Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmajā daļā lietoto jēdzienu “cena”. Pēc Komisijas ieskata, par cenu esot uzskatāms konkrēts skaitlis jeb vidējais elektroenerģijas realizācijas tarifs, kāds bijis noteikts tiesību normas spēkā stāšanās brīdī. Savukārt līdzpieteicēji uzskatot, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmā daļa noteiktiem ražotājiem piešķir tiesības elektroenerģiju publiskajam tirgotājam pārdot atbilstoši tiem nosacījumiem par cenu, kādi uz viņiem attiecas līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim. Administratīvā rajona tiesa, veicot tiesību normas iztulkošanu, secināja, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmā daļa piešķir tiesības uz tādiem nosacījumiem par cenu, kādi uz konkrētajām personām attiekušies līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim jeb 2005. gada 8. jūnijam.

Par šo Administratīvās rajona tiesas spriedumu Komisija iesniedza apelācijas sūdzību. Ar Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 26. septembra spriedumu apelācijas sūdzība tika noraidīta. Administratīvā apgabaltiesa uzskatīja, ka pirmās instances tiesa pareizi iztulkojusi un piemērojusi tiesību normas, un pievienojās Administratīvās rajona tiesas lietas apstākļu konstatējumam un sprieduma motivācijai.

Par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu Komisija iesniedza kasācijas sūdzību. 2009. gada 25. maijā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieņēma lēmumu par pieteikuma iesniegšanu Satversmes tiesai, lūdzot izvērtēt Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam.

3. Pieteikuma iesniedzējs – Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments – pauž uzskatu, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 1. pantam. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmās daļas „vārdiskais skanējums” novedot pie diviem savstarpēji izslēdzošiem secinājumiem par apstrīdētās normas radītajām sekām. Proti, ja ar apstrīdētajā normā lietoto jēdzienu „cena” saprot Komisijas noteikto elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, kas bijis spēkā 2005. gada 8. jūnijā, tad elektroenerģijas ražotājs pārdodot elektroenerģiju par šo tarifu un Komisijai neesot pienākuma noteikt jaunu tarifu. Savukārt tad, ja jēdzienu „cena” saprot kā Komisijas noteikto elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa noteikšanas kārtību, kas bijusi spēkā 2005. gada 8. jūnijā, Komisijai esot pienākums noteikt jaunu tarifu.

Pieteikuma iesniedzējs pauž uzskatu, ka, ieviešot jaunu elektroenerģijas tirgus koncepciju, respektīvi, atsakoties no cenu regulēšanas un elektroenerģijas cenas veidošanas atstājot privātās autonomijas ietvaros, likumdevējam bijis pienākums nodrošināt Enerģētikas likuma 40. panta pirmajā daļā piešķirto tiesību turpināšanos. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, tāds arī esot bijis likumdevēja mērķis, pieņemot apstrīdēto normu.

Vienlaikus Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka pēc Elektroenerģijas tirgus likuma pieņemšanas Komisijai vairs neesot piešķirta kompetence apstiprināt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu un izdot aprēķina metodiku. Elektroenerģijas tirgus likuma normu analīze liecinot par to, ka likumdevējs izvēlējis Komisijas kompetenci tarifu noteikšanā un metodiku izdošanā reglamentēt tieši likuma tekstā, tomēr Komisijas kompetence noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu likumā neesot minēta.

No minētā Pieteikuma iesniedzējs secina, ka Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmajā daļā lietotais jēdziens „cena” apzīmējot fiksētu tarifa likmi regulējuma izmaiņu brīdī, nevis cenas noteikšanas mehānismu. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka tiesiskā palāvība uz elektroenerģijas iepirkuma cenas noteikšanas mehānismu neesot nodrošināta.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto normu, – **Latvijas Republikas Saeima** – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja viedoklim un uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst tiesiskās palāvēības principam.

Saeima norāda, ka viens no Enerēētikas likuma mēēriem esot veicināt vietēējo, atēaunojamo un sekundāro energoresursu izmantoēšanu, savukārt viens no Elektroenerēēijas tirgus likuma mēēriem esot veicināt elektroenerēēijas raēēoēšanu no atēaunojamiem energoresursiem. Lai veicinātu ēo mēēēu sasnieēēšanu, likumdevēējs vēēloties radīt tādus apstākēēlus, kas ieinteresētu elektroenerēēijas raēēotāējus izmantot atēaunojamus energoresursus. Enerēētikas likuma 40. panta pirmajā daēēā ietvertās garantijas esot bijušas viens no mehānismiem, ar kuriem likumdevēējs tieēies ēādus apstākēēlus radīt.

Līdz ar Elektroenerēēijas tirgus likuma pieēņemēšanu Enerēētikas likuma 40. pants zaudēējis spēēku, tomēr tajā ietvertās garantijas likumdevēējs esot saglabāējis, ietverot Elektroenerēēijas tirgus likumā apstrīdēto normu. Saeima pievienojas Administratīvās rajona tiesas secināējumam, ka apstrīdētā norma pēc būtības pildot likuma pāērejas noteikumu funkciju. Tā aizsargāējot personas, kuras pirms Elektroenerēēijas tirgus likuma stāēšanās spēēkā jau ieguvušas noteiktas tiesības vai uzsākuēsas procesu ēo tiesību iegūēšanai. Ar apstrīdēto normu Saeima esot noregulēējusi spēēku zaudēējuēšā Enerēētikas likuma 40. panta pirmās daēēas nosacēējumu turpmāēku piemēēroēšanu.

Saeima norāda, ka likumdevēējs ar jēēdzienu „cena” apstrīdētājā normā esot apzēmēējis nevis fiksētu summu, bet gan kārtību, kādā ēi cena veidojas. Saeima neuzskatot un, pieēņemot apstrīdēto normu, arī neesot uzskatēējusi, ka elektroenerēēijas pārpalikuma iepirkuma cenai būtu jāpaliek nemainēēgam lielumam. ēāda likumdevēēja pozēēcija pausta arī agrāēkos Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reēēģionālās politikas komisijas, kā arī Saeimas Juridiskā biroja atzinumos.

Saeima uzsver, ka elektroenerēēijas iepirkuma cenas fiksēēšana pārāk būtiski atēēķirtos no iepriekēējās prakses, lai ēādu secināējumu varētu izdarīt, pamatoējoties vienēēgi uz apstrīdēto normu. Līdz Elektroenerēēijas tirgus likuma spēēkā stāēšanās dienai elektroenerēēijas iepirkuma cena bijusi piesaistēēta mainēēgam lielumam – elektroenerēēijas realizāēcijas vidēējam tarifam. Ja likumdevēējs būtu

vēlējies paredzēt fiksētu elektroenerģijas iepirkuma cenu, tad būtu to noteicis skaidri un nepārprotami, normas tekstā norādot atšķirību starp iepriekšējo un jauno regulējumu.

Līdz ar to apstrīdētajā normā esot noteikts tāds cenas veidošanas mehānisms, kāds pastāvējis pirms Elektroenerģijas tirgus likuma pieņemšanas. Ja līdz tam cenas aprēķinā kā viens no rādītājiem bijis iekļauts elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs, tad apstrīdētā norma prasot arī turpmāku šāda tarifa noteikšanu.

Likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 2. panta otrajā daļā esot uzskaitītas nozares, kurās valsts regulē sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu kā komercdarbību. Citastarp šajā uzskaitījumā esot minēta arī enerģētika. Tādējādi enerģētikas kā nozares regulēšana ietilpstot Komisijas kompetencē. Savukārt tā paša likuma 9. pantā kā regulatora funkcijas esot minētas tarifu aprēķināšanas metodikas noteikšana un tarifu noteikšana, ja nozaru speciālie likumi neparedz citu tarifu noteikšanas kārtību. Nedz Enerģētikas likumā, nedz Elektroenerģijas tirgus likumā neesot noteikta kāda speciāla tarifu noteikšanas kārtība, nedz arī minēta kāda cita institūcija, kas noteiktu tarifus enerģētikas nozarē. Līdz ar to Komisijai, ņemot vērā apstrīdētajā normā reglamentēto elektroenerģijas iepirkuma cenas aprēķināšanas mehānismu, esot pienākums noteikt šo iepirkuma cenu.

Papildus minētajam Saeima pauž uzskatu, ka lietā jautājums ir nevis par apstrīdētās normas konstitucionalitāti, bet gan par tās pienācīgu iztulkošanu un piemērošanu. Līdz ar to Saeima lūdz izvērtēt tiesvedības turpināšanas lietderību.

5. Pieaicinātā persona – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija
– pauž uzskatu, ka apstrīdētā norma atbilst tiesiskās paļāvības principam un tajā lietotais jēdziens „cena” saprotams kā tarifs, kas bijis noteikts 2005. gada 8. jūnijā, proti, Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdī. Apstrīdētās normas interpretācijā esot jāņem vērā enerģētikas nozares principi, turklāt Elektroenerģijas tirgus likuma normas esot jāvērtē kā vienots veselums.

Līdz ar Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanos likumdevējs esot ieviesis pilnīgi jaunu kārtību, kas balstīta uz brīva elektroenerģijas tirgus

principiem. Šāda pieeja esot pretēja līdz tam enerģētikā pieņemtajai kārtībai, ka valsts regulē tarifus un tādējādi iejaucas ikvienā energoapgādes posmā – elektroenerģijas ražošanā, pārvadē, sadalē un tirdzniecībā. Komisija norāda, ka elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs esot bijis rādītājs, kas loģiski iekļāvies „vecajā” elektroenerģijas tirgus regulēšanas sistēmā. Savukārt sistēmā, kas iedibināta ar Elektroenerģijas tirgus likumu, tas vairs neiederoties – mazākas tirgus regulēšanas intensitātes apstākļos šāds vidējais lielums neesot nosakāms, jo pastāvot neregulēta brīvā tirgus daļa, kas varot strauji mainīties.

Likumdevējs ar Elektroenerģijas tirgus likumu esot noteicis jaunu obligātā iepirkuma nodrošināšanas kārtību, un apstrīdētā norma esot ietverta tajā kā pārejas noteikums, proti, ar to esot fiksēta elektroenerģijas iepirkuma cena un nosacījumi, kas pastāvējuši likuma spēkā stāšanās brīdī. Elektroenerģijas tirgus likuma 31. pants ļaujot ražotājiem pakāpeniski pāriet uz jauno iepirkuma kārtību, ja iepriekšējie nosacījumi vai cena kļūst neizdevīgi. Komisija pauž uzskatu, ka pretējā gadījumā nebūtu nepieciešams paredzēt Elektroenerģijas tirgus likuma 31. pantā noteiktās izvēles tiesības. Pēc Komisijas ieskata, šāds pārejas regulējums ir pietiekami saudzējošs un nodrošina tiesiskās paļāvības principa ievērošanu.

Komisija norāda, ka apstrīdētajā normā paredzētais atbalsts elektroenerģijas ražotājiem izpaužoties elektroenerģijas iepirkuma obligātajā raksturā. Tas komersantiem radot pārliecību, ka viņu saražotajai elektroenerģijai vienmēr būs pircējs. Komisija uzsver: ja likumdevējs tomēr ir nonācis pie secinājuma, ka cena, kas tika maksāta komersantiem par to saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, ir neatbilstoša faktiskajai tautsaimniecības situācijai un nesamērīga ar sabiedrības interesēm, tad likumdevējam ir tiesības mainīt šīs cenas veidošanas kārtību. Tādējādi komersantiem netiekot liegts obligātā iepirkuma statuss, bet gan tiekot dota iespēja izvēlēties, kuru tiesību izmantošanai dot priekšroku.

Ja likumdevējs būtu vēlējis Enerģētikas likuma 40. panta pirmajā daļā noteiktā atbalsta apmēru saglabāt nemainīgu, tad būtu to nepārprotami un skaidri norādījis. Pēc Komisijas ieskata, pretējs secinājums izrietot no Ministru kabineta 2009. gada 24. februāra noteikumu Nr. 189 „Noteikumi par elektroenerģijas

ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību” normām. Noteikumu 26. punktā esot paredzēts: ja komersanti elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem uzsākuši pirms Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās, šādai elektroenerģijai tiek saglabāta „iepirkuma cena”, kāda tā bija likuma spēkā stāšanās dienā. Savukārt šo noteikumu 58. punkts paredzot, ka no tiem komersantiem, kuri elektroenerģiju ražo noteikta veida vēja elektrostacijās, publiskais ražotājs elektroenerģiju iepērk atbilstoši tiem pašiem „cenas veidošanās, darbības režīma un iepirkuma termiņu nosacījumiem”, kādi bijuši spēkā Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās dienā. Šo divu normu salīdzinājums apliecinot, ka īpašs režīms ir paredzēts nevis visiem komersantiem, kuri elektroenerģiju ražo, izmantojot atjaunojamus energoresursus, bet gan tikai tiem komersantiem, kuri elektroenerģiju ražo vēja elektrostacijās.

Komisija arī norāda, ka pēc Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa aprēķinā ietveramos rādītājus neesot iespējams iegūt. Šis fakts esot saistīts ar vairākām izmaiņām. Proti, Komisija varot apstiprināt tarifus tikai saistītajiem lietotājiem – universālā pakalpojuma saņēmējiem. Tā neapstiprinot publiskā tirgotāja diferencētos tarifus, jo saviem saistītajiem lietotājiem šos tarifus publiskais tirgotājs nosakot pats. Papildus publiskajam tirgotājam elektroenerģiju saistītajiem lietotājiem par saviem diferencētajiem tarifiem pārdodot arī citi sadales sistēmu operatori. Lietotāji, kuriem nav tiesību saņemt universālo pakalpojumu, elektroenerģiju pērkot brīvā tirgū no elektroenerģijas tirgotāja par vienošanās cenu, kas Komisijai neesot zināma. Šobrīd apmēram viena trešdaļa no elektroenerģijas patēriņa tiekot tirgota par vienošanās cenu.

6. Pieaicinātā persona – Ekonomikas ministrija – pauž uzskatu, ka Komisijai nav pienākuma noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu. Turklāt apstrīdētā norma esot iztulkojama tā, ka elektroenerģijas ražotājiem piemērojamā cena netiek mainīta arī tad, ja Komisija pieņem vēlākus lēmumus attiecībā uz elektroenerģijas tarifiem.

Apstrīdētās normas mērķis esot bijis fiksēt elektroenerģijas iepirkšanas cenu, lai nerastos tāda situācija, ka pēc Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās pasliktinās to komersantu tiesiskais stāvoklis, kuri elektroenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem uzsākuši pirms šā likuma spēkā stāšanās. Tā kā apstrīdētā norma minēto personu tiesisko stāvokli nepasliktinot, tā atbilstot tiesiskās paļāvības principam.

Satversmes tiesa secināja:

7. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam.

Atbilstoši tiesiskās paļāvības principam valsts iestādēm savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un jāievēro tiesiskā paļāvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu. Savukārt indivīds atbilstoši šim principam var paļauties uz likumīgi izdotas tiesību normas pastāvību un nemainīgumu (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.2. punktu un 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 21. punktu*).

Tiesiskās paļāvības princips citastarp prasa aizsargāt paļāvību, kas personai radusies uz noteiktu tās tiesību saglabāšanu vai īstenošanu. Tas ietver valsts pienākumu pildīt saistības, ko tā uzņēmusies pret personām. Tomēr tiesiskās paļāvības princips neizslēdz valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Pretēja pieeja novestu pie valsts nespējas reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem. Vienlaikus, arī grozot tiesisko regulējumu, valstij ir jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies likumīga, pamatota un saprātīga paļāvība. Tiesiskās paļāvības princips prasa, lai valsts, mainot normatīvo regulējumu, ievērotu saprātīgu līdzsvaru starp personas paļāvību un tām interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums tiek mainīts (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 23. punktu*).

Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, tiesiskās paļāvības princips ir pārkāpts ar to, ka apstrīdētā norma nenodrošina pienācīgu Enerģētikas likuma 40. pantā ietverto tiesisko garantiju turpināšanos. Enerģētikas likuma 40. pants zaudēja spēku ar Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdi. Visas lietā iesaistītās personas ir vienisprātis, ka apstrīdētā norma pilda pārejas noteikumu funkciju un tās mērķis ir aizsargāt to personu tiesisko paļāvību, kurām Enerģētikas likuma 40. pantā tika garantēti labvēlīgi nosacījumi. Tomēr Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka mērķis aizsargāt minēto personu tiesisko paļāvību nav sasniegts, jo apstrīdētā norma neparedz, ka šīm personām būtu piemērojams tāds cenas noteikšanas mehānisms, kāds pastāvējis līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim.

Tādējādi pieteikums ir balstīts uz pieņēmumu, ka apstrīdētā norma paredz obligātā iepirkuma ietvaros piemērot fiksētu cenu, kas bijusi noteikta Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdī, nevis šīs cenas noteikšanas mehānismu.

Lai noteiktu, vai ir pamats izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmei, visupirms nepieciešams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2005.gada 22. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2004-25-03 6. punktu*). Tātad, pirms tiek vērtēta apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 1. pantam, Satversmes tiesai jānoskaidro, kas saprotams ar tajā lietoto jēdzienu „cena”.

8. Gan Pieteikuma iesniedzējs, gan Saeima uzskata, ka nepieciešamība aizsargāt to personu tiesisko paļāvību, uz kurām attiecās Enerģētikas likuma 40. pants, prasa, lai apstrīdētā norma paredzētu, ka obligātā iepirkuma ietvaros tiek piemērots iepriekš pastāvējušais cenas noteikšanas mehānisms. Pieteikuma iesniedzēja un Saeimas viedokļi atšķiras jautājumā par to, vai apstrīdētā norma ir šādā veidā iztulkojama.

Tā kā Pieteikuma iesniedzējs un Saeima ir vienisprātis, ka apstrīdētā norma atbilst tiesiskās paļāvības principam tikai tādā gadījumā, ja tajā lietotais jēdziens „cena” tiek iztulkots kā cenas noteikšanas mehānisms, kas pastāvējis

līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim, Satversmes tiesai jānoskaidro, vai apstrīdētā norma ir šādā veidā iztulkojama.

8.1. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, gramatiskā iztulkošanas metode pieļauj, ka apstrīdētajā normā lietotais jēdziens „cena” tiek saprasts gan kā Elektroenerģijas tirgus likuma pieņemšanas brīdī fiksētais elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs, gan kā šā tarifa noteikšanas mehānisms.

Apstrīdētā norma noteic: „Ražotāji, kas elektroenerģijas ražošanai izmanto atjaunojamos energoresursus un darbību uzsākuši pirms šā likuma stāšanās spēkā, pārdod elektroenerģiju publiskajam tirgotājam atbilstoši tiem nosacījumiem par darbības režīmu, iepirkuma termiņiem un cenu, kādi uz tiem attiecas šā likuma spēkā stāšanās brīdī.”

Gramatiskais iztulkojums liecina, ka apstrīdētajā normā minētajiem ražotājiem ir tiesības elektroenerģiju publiskajam tirgotājam pārdot atbilstoši šādiem nosacījumiem:

- 1) nosacījumiem par darbības režīmu, kādi uz tiem attiecas šā likuma spēkā stāšanās brīdī;
- 2) nosacījumiem par iepirkuma termiņiem, kādi uz tiem attiecas šā likuma spēkā stāšanās brīdī, un
- 3) nosacījumiem par cenu, kādi uz tiem attiecas šā likuma spēkā stāšanās brīdī.

Tādējādi, ja apstrīdētā norma norāda uz nosacījumiem par cenu, kas uz konkrētām personām attiekušies Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdī, šis jēdziens ir saprotams kā cenas noteikšanas mehānisms, nevis fiksēta tarifu likme, kas pastāvējusi konkrētā datumā.

Līdz ar to apstrīdētās normas gramatiskais formulējums apliecina, ka tajā lietotais jēdziens „cena” saprotams kā cenas noteikšanas mehānisms, nevis fiksēta cena.

8.2. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētās normas izstrādāšanas gaitā Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmā daļa sākotnēji bija formulēta šādā redakcijā: „Ražotāji [...] elektroenerģiju pārdod publiskajam tirgotājam atbilstoši tiem nosacījumiem attiecībā uz darbības režīmiem, iepirkuma

terminiem un par cenu, kas uz tiem attiecās šā likuma spēkā stāšanās brīdī.” Atbildīgā komisija normu redakcionāli precizējusi, svītrojot vārdu „par”.

Pieteikuma iesniedzējs, atsaucoties uz vēsturisko iztulkošanas metodi, atzīst, ka likumdevēja mērķis apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī ir bijis aizsargāt to personu tiesisko paļāvību, uz kurām attiekušās Enerģētikas likuma 40. pantā ietvertās garantijas. Pieteikuma iesniedzējs arī norāda, ka, ieviešot jaunu elektroenerģijas tirgus koncepciju, likumdevējam bijis pienākums nodrošināt minēto garantiju turpināšanos.

To, ka tieši šāds ir bijis likumdevēja mērķis, norāda arī Saeima savā atbildes rakstā. Papildus tam Saeima atsaucas arī uz Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas 2006. gada 19. septembra un Saeimas Juridiskā biroja 2006. gada 4. oktobra vēstulēm, kurās pausts viedoklis par to, ko likumdevējs domājis ar jēdzienu „cena” apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī. Gan minētā Saeimas komisija, gan Saeimas Juridiskais birojs norādījuši, ka jēdziens „cena” būtu saprotams kā iepriekš pastāvējušais cenas noteikšanas mehānisms un elektroenerģijas iepirkuma cenai jābūt atkarīgai no elektroenerģijas realizācijas vidējā tarifa – rādītāja, kas lietots Enerģētikas likuma 40. pantā (*sk. administratīvās lietas Nr. A 42379306 materiālu 1. sēj. 58.–60. lp.*).

Līdz ar to apstrīdētās normas vēsturiskais iztulkojums apstiprina, ka tajā lietotais jēdziens „cena” saprotams kā Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdī pastāvējušais cenas noteikšanas mehānisms.

8.3. Apstrīdētās normas sistēmiskās iztulkošanas rezultātā Pieteikuma iesniedzējs nonāk pie secinājuma, ka apstrīdētajā normā lietotais jēdziens „cena” nevar tikt saprasts kā cenas noteikšanas mehānisms tādēļ, ka Komisijai nav piešķirta kompetence noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu. Regulējuma sistēma norādot, ka likumdevējs izvēlējies tieši Elektroenerģijas tirgus likuma tekstā reglamentēt Komisijas kompetenci tarifu noteikšanā un metodiku izdošanā, taču elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs šajā likumā nav minēts. Tā kā Komisijai, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, nav piešķirta kompetence noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, cenas veidošanas mehānisms, kas pastāvējis līdz Elektroenerģijas tirgus likuma pieņemšanai,

neesot saglabājams. Attiecīgi jēdziens „cena” apstrīdētajā normā varot tikt saprasts vienīgi kā fiksēta elektroenerģijas iepirkuma cena tiesiskā regulējuma izmaiņu brīdī.

Satversmes tiesa piekrīt Pieteikuma iesniedzējam, ka nedz Elektroenerģijas tirgus likums, nedz arī kāds cits normatīvais akts tieši nenoteic, ka Komisijai būtu jānosaka elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs. Tomēr Satversmes tiesa atzīst, ka iestāde nevar atteikties veikt kādu darbību tikai tādēļ, ka tās pienākums to veikt nav tieši minēts kādā konkrētā normatīvajā aktā, ja šāds pienākums izriet no vispārējām tiesību normām un personai ir tiesības uz to, ka šāda darbība tiks veikta.

Komisijas kompetenci vispārīgi regulē likums „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem”. Šā likuma 2. panta otrās daļas 1. punkts noteic, ka enerģētika ir viena no tām nozarēm, kurās valsts regulē sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu kā komercdarbību. Likuma 5. pants noteic, ka sabiedriskos pakalpojumus regulē ar šo likumu izveidota regulēšanas iestāde. Savukārt 9. panta pirmā daļa noteic, ka Komisija (regulators) citastarp pilda šādas funkcijas: nosaka tarifu aprēķināšanas metodiku un nosaka tarifus, ja nozaru speciālie likumi neparedz citu tarifu noteikšanas kārtību.

Līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim Komisija elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu noteica, pamatojoties tieši uz minētajām tiesību normām, kuras joprojām ir spēkā. Tā, piemēram, ar 2004. gada 4. augusta lēmumu Nr. 195 Komisija noteica elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu, savu kompetenci pamatojot ar pašas Komisijas 2003. gada 23. janvārī apstiprinātās Elektroenerģijas realizācijas gala tarifu aprēķināšanas metodikas 4. nodaļas devīto daļu un likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 5. pantu, 9. panta pirmās daļas 1. un 3. punktu un otro daļu (*lēmums pieejams Komisijas mājaslapā <http://www.sprk.gov.lv/index.php?id=3375&sadala=264>, aplūkots 15.01.2010.*).

Nav pamatots Pieteikuma iesniedzēja uzskats, ka Komisija nav kompetenta noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu tādēļ, ka citos gadījumos likumdevējs Komisijas kompetenci ir iekļāvis tieši Elektroenerģijas tirgus likumā. Šajā gadījumā jāņem vērā fakts, ka arī līdz Elektroenerģijas tirgus

likuma pieņemšanai Komisijas kompetence noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu likumā tieši nekad nav bijusi minēta.

Tādējādi Komisijas kompetence noteikt elektroenerģijas realizācijas vidējo tarifu izriet no tām pašām tiesību normām, kurās tā bija ietverta līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim.

Līdz ar to sistēmiskā iztulkošanas metode neizslēdz apstrīdētās normas iztulkošanu tādā veidā, kas atbilst Satversmes 1. pantam.

9. Satversmes tiesa uzskata, ka papildus izvērtējamas arī Komisijas iebildes. Pēc Komisijas ieskata, Ministru kabineta 2009. gada 24. februāra noteikumu Nr. 198 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību” 26. un 58. punkta salīdzinājums apliecina, ka cenas noteikšanas kārtība atbilstoši vēsturiski pastāvējušajam tiesību regulējumam būtu attiecināma vienīgi uz komersantiem, kuri elektroenerģiju ražo vēja elektrostacijās. Šāds Komisijas viedoklis nav pamatots. Elektroenerģijas tirgus likuma 30. pants paredz vienādas garantijas visiem ražotājiem, kas elektroenerģijas ražošanai izmanto atjaunojamos energoresursus un darbību uzsākuši pirms šā likuma spēkā stāšanās. Likumdevējs nav nošķīris ražotājus, kuri elektroenerģiju ražo vēja elektrostacijās, un nav pārējiem ražotājiem paredzējis nelabvēlīgāku tiesisko regulējumu. Savukārt Ministru kabinets ar saviem noteikumiem nevar sašaurināt tās tiesiskās garantijas, kuras likumdevējs ir noteicis likumā. Turklāt attiecībā uz Elektroenerģijas tirgus likuma 30. pantā ietvertajām garantijām atšķirībā no tām garantijām, kas paredzētas tā paša likuma 28., 28.¹, 29. un 29.¹ pantā, Ministru kabinetam nav piešķirta kompetence detalizēt cenas noteikšanas kārtību.

Satversmes tiesa piekrīt Komisijas paustajam uzskatam, ka pēc elektroenerģijas tirgus sistēmas maiņas jēdziens „elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs” nevar nozīmēt precīzi to pašu, ko tas nozīmēja līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim. Tomēr, pēc Satversmes tiesas ieskata, tieši minēto Ministru kabineta noteikumu 58. punkts var kalpot par norādi tam, kā šis rādītājs būtu iegūstams. Minētā norma paskaidro, kas pašreizējā elektroenerģijas tirgus situācijā saprotams ar jēdzienu

„elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs” gadījumos, kad uz noteiktu ražotāju kategoriju attiecināmas tās normas, kuras cenas noteikšanas kārtību regulēja līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim.

Tādējādi nav pamatotas iebildes, ka rādītājs „elektroenerģijas realizācijas vidējais tarifs” elektroenerģijas brīvā tirgus apstākļos vairs nav nosakāms. Tas iegūstams, aprēķinā ietveramos rādītājus pielāgojot izmaiņām, kas ieviestas līdz ar Elektroenerģijas tirgus likuma pieņemšanu.

10. Apstrīdētās normas satura analīze norāda, ka nav pamatots Pieteikuma iesniedzēja pieņēmums, ka tajā lietotais jēdziens „cena” būtu saprotams kā fiksēta tarifu likme, kas bijusi noteikta Elektroenerģijas tirgus likuma pieņemšanas brīdī.

Līdz ar to Satversmes tiesai nav pamata turpināt lietas izskatīšanu un vērtēt apstrīdētās normas atbilstību tiesiskās paļāvības principam, kas izriet no Satversmes 1. panta.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2009-14-01 „Par Elektroenerģijas tirgus likuma 30. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Gunārs Kūtris